

PAVOUK

Zpravodaj České arachnologické společnosti

Číslo 28

prosinec 2009

Dochází k dalším změnám jmen pavouků:

- Achaeearanea lunata* (Clerck, 1757) = *Parasteatoda lunata* (Clerck, 1757)
Achaeearanea ohlerti (Thorell, 1870) = *Ohlertidion ohlerti* (Thorell, 1870)
Achaeearanea riparia (Blackwall, 1834) = *Cryptachaea riparia* (Blackwall, 1834)
Achaeearanea simulans (Thorell, 1875) = *Parasteatoda simulans* (Thorell, 1875)
Achaeearanea tabulata Levi, 1980 = *Parasteatoda tabulata* (Levi, 1980)
Achaeearanea tepidariorum (C. L. Koch, 1841) = *Parasteatoda tepidariorum* (C. L. Koch, 1841)
Agelena gracilens C. L. Koch, 1841 = *Allagelena gracilens* (C. L. Koch, 1841)
Agraecina striata (Kulczyński, 1882) = *Liocranoeca striata* (Kulczyński, 1882)
Anelosimus aulicus (C. L. Koch, 1838) = *Kochiura aulica* (C. L. Koch, 1838)
Anelosimus vittatus (C. L. Koch, 1836) = *Selimus vittatus* (C. L. Koch, 1836)
Bolyphantes index (Thorell, 1856) = *Bolephthyphantes index* (Thorell, 1856)
Coelotes inermis (L. Koch, 1855) = *Eurocoelotes inermis* (L. Koch, 1855)
Dipoena inornata (O. P.-Cambridge, 1861) = *Phycosoma inornatum* (O. P.-Cambridge, 1861)
Dipoena prona (Menge, 1868) = *Lasaeola prona* (Menge, 1868)
Liocranum rutilans (Thorell, 1875) = *Sagana rutilans* Thorell, 1875
Misumenops tricuspis (Fabricius, 1775) = *Ebrechtella tricuspis* (Fabricius, 1775)
Ozyptila blackwalli Simon, 1875 = *Kozyptila blackwalli* (Simon, 1875)
Phlegra festiva (C. L. Koch, 1834) = *Asianellus festivus* (C. L. Koch, 1834)
Poecilochroa conspicua (L. Koch, 1866) = *Kishidaia conspicua* (L. Koch, 1866)
Pseudicius epiblemoides Chyzer in Chyzer & Kulczyński, 1891 = *Afraflacilla epiblemoides* (Chyzer in Chyzer & Kulczyński, 1891)
Steatoda meridionalis (Kulczyński, 1894) = *Asagena meridionalis* Kulczyński, 1894
Steatoda phalerata (Panzer, 1801) = *Asagena phalerata* (Panzer, 1801)
Synageles lepidus Kulczyński, 1897 = *Synageles subcingulatus* (Simon, 1878)
Tegenaria campestris C. L. Koch, 1834 = *Malthonica campestris* (C. L. Koch, 1834)
Tegenaria ferruginea (Panzer, 1804) = *Malthonica ferruginea* (Panzer, 1804)
Tegenaria silvestris L. Koch, 1872 = *Malthonica silvestris* (L. Koch, 1872)
Theridion blackwalli O. P.-Cambridge, 1871 = *Sardinidion blackwalli* (O. P.-Cambridge, 1871)
Theridion conigerum Simon, 1914 = *Achaeridion conigerum* (Simon, 1914)
Theridion impressum L. Koch, 1881 = *Phylloneta impressa* (L. Koch, 1881)
Theridion nigrovariegatum Simon, 1873 = *Heterotheridion nigrovariegatum* (Simon, 1873)
Theridion sisyphium (Clerck, 1757) = *Phylloneta sisyphia* (Clerck, 1757)
Theridion tinctum (Walckenaer, 1802) = *Platnickina tinctum* (Walckenaer, 1802)
Trichoncus simoni (Lessert, 1904) = *Trichoncyboides simoni* (Lessert, 1904)

Trichopterna thorelli (Westring, 1861) = *Trichopternoides thorelli* (Westring, 1861)
Troxochrus nasutus Schenkel, 1925 = *Nusoncus nasutus* (Schenkel, 1925)
Zelotes declinans (Kulczyński, 1897) = *Zelotes segrex* (Simon, 1878)
Zygiella montana (C. L. Koch, 1834) = *Parazygiella montana* (C. L. Koch, 1834)
Zygiella stroemi (Thorell, 1870) = *Stroemiellus stroemi* (Thorell, 1870)

Synonymizací *Centromerus unidentatus* Miller, 1958 = *Centromerus arcanus* (O. P.-Cambridge, 1873) „přicházíme“ o jeden druh v naší arachnofauně. V arachnofauně České republiky tak po těchto změnách registrujeme 853 druhů pavouků.

Všechny změny navazují plně na Platnickův Katalog pavouků, v němž jsou celosvětově registrovány veškeré změny nomenklatury pavouků. Na tuto úroveň jsou současně upraveny i druhové názvy v produktech Arachnologische Gesellschaft i Fauna Europaea, na které nalezneme odkazy na internetových stránkách European Society of Arachnology. Ne každý stihá aktualizovat vše průběžně, ale víceméně bychom se tak měli ve středoevropském prostoru sjednotit a budeme se snažit nasazenou laťku udržet.

Nově byly do soupisu pavouků ČR zařazeny další tři druhy.

***Leviellus thorelli* (Ausserer, 1871).** Nález druhu hlásili již BRYJA *et al.* (2005), ale jelikož se jednalo o nedospělé jedince, nález nebyl do arachnofauny ČR definitivně zahrnut (RŮŽIČKA & BUCHAR 2007). V roce 2009 se ovšem triu Machač–Líznarová–Sentenská podařilo dohledat na Pohansku jak samce, tak samice, čímž je nález potvrzen. Prvenství nálezu ponecháme J. Chytilovi, bývalému pracovníku správy CHKO Pálava.

***Gnaphosa alpica* Simon, 1878.** NP Podyjí, Louka pod Šobesem: 4.8.2007 (2 ♂♂.), 25.8.2007 (1 ♀), leg. Lucie Reischlová, det. Zdeněk Majkus. GRIMM (1985) uvádí ještě „♂ unbekannt“. OVTSHARENKO *et al.* (1992) přiřazují k samičce popsané Simonem samce, kterého popsal Kulczyński, ale mylně ho přiřadil k samičce *G. modestior*. Druh je rozšířen (obdobně jako příbuzný druh *G. badia*) v alpské oblasti s izolovanými výskyty směrem k severovýchodu. Sameček byl prověřen, bylo by dobré prověřit i druhovou příslušnost samičky.

***Clubiona leucaspis* Simon, 1935.** Odlišení tohoto druhu od *C. genevensis* se věnuje již děle J. Dolanský. Podstata jeho výsledků je shrnuta v následujícím článku. Zatím nejstarším nálezem je samička sbíraná J. Svatoněm v roce 1996 na Vojenském cvičišti Bzenec (RŮŽIČKA (ed.) 1998, sub. *C. genevensis*).

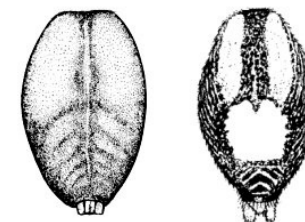
Celkem tak k 31.12.2009 registrujeme v České republice 856 druhů pavouků.

Clubiona leucaspis

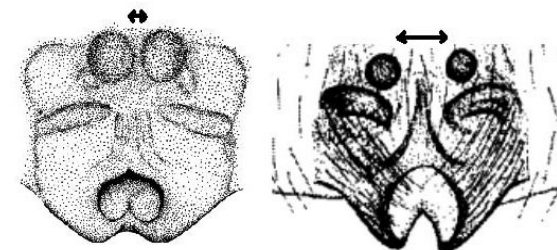
Zápředník západní, *Clubiona leucaspis* Simon, 1932, je novým druhem pro arachnofaunu České republiky. Morfologií kopulačního ústrojí se podobá zápředníku stepnímu, *Clubiona genevensis* L. Koch, 1866. U samic je hlavním rozdílem poloha a velikost spermaték. Tvar samčího makadla při pohledu z boku nenabízí dostatečně nápadné znaky. Teprve z ventrálního pohledu je zřejmý odlišný tvar tibiální apofýzy. Oba druhy se také výrazně liší zbarvením abdomenu. *Clubiona genevensis* je epigeickým druhem stepních lokalit, *Clubiona leucaspis* žije na kůře stromů.

Jan Dolanský

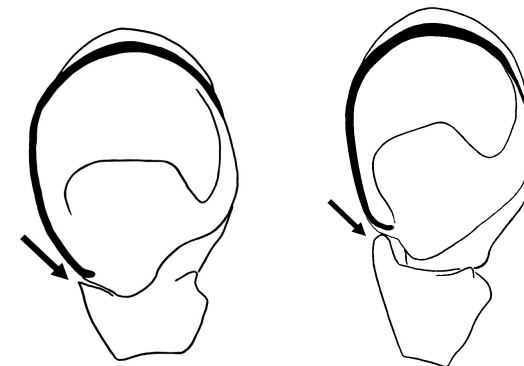
Clubiona genevensis a *Clubiona leucaspis*
v pořadí zleva doprava.

Abdomen. Převzato (STERGHIOU 1985;
ROBERTS 1998).

Epigyna. Převzato
(VAN HELSDINGEN 1979;
ROBERTS 1998).

Makadlo. Orig. J. Dolanský.

Sto let od narození významného českého zoologa Josefa Kratochvíla

Akademik Josef Kratochvíl se narodil 6. ledna 1909 v osadě Kúsky nedaleko okresního města Velké Meziříčí jako desátý potomek, ale první syn ze 12 dětí v rodině zedníka. Rodina se záhy přestěhovala do okresního města, kde Josef v roce 1927 maturoval na reálce. V letech 1927–1931 studoval přírodopis a zeměpis na přírodovědecké fakultě Masarykovy university v Brně. Od třetího roku studia byl zaměstnán na Zoologickém ústavu u prof. Zavřela jako preparátor. Pod vedením zmíněného profesora vypracoval během studia čtyři vědecká pojednání. Titul RNDr. obdržel v roce 1933 na základě monografie „Pavouci čeledi Nesticidae“. Habilitační práci s názvem „Půdní zvířena“ obhájil v roce 1937. V té době též současně působil u prof. Bayera na Zoologickém ústavu na Vysoké škole zemědělské. Vzhledem k jeho působení v zemědělské problematice se po uzavření vysokých škol německými nacisty stal vrchním komisařem zemských výzkumných ústavů. V této funkci kolem sebe soustřeďoval významné zoology.

V roce 1945 se vrací na VŠZ, je jmenován řádným profesorem entomologie a vybudoval moderní entomologický ústav. Po smrti prof. Bayera přechází na katedru zoologie a na katedru entomologie přivádí ze Soběslavi ředitele tamního učitelského ústavu, nově habilitovaného F. Millera.

V letech 1952–1958, kdy se utvářely základy ČSAV, byl pro své rozsáhlé znalosti v zoologické problematice, ač bezpartijní, jmenován předsedou zoologické komise při ČSAV. Komise se podílela na plánování výstavby zoologických ústavů. V této souvislosti od roku 1953 budoval Laboratoř pro výzkum obratlovců ČSAV v Brně v Květné ulici, kde byl zpočátku externím a od roku 1960 řádným vedoucím. Paralelně byl jmenován předsedou ediční rady ČSAV, která organizovala mimo jiné vydávání svazků „Fauna ČSSR“ a „Klíč zvířeny ČSSR“.

Od roku 1964 byl J. Kratochvíl ředitelem Ústavu pro výzkum obratlovců. Roku 1972 byl jmenován akademikem. V letech 1972–1975 byl členem prezidia ČSAV, v dlouhém období let 1972–1990 působil jako předseda Československé zoologické společnosti. Založil (1937) a vedl Zoologické listy a byl i dlouholetým redaktorem „Prací Brněnské základny ČSAV“.

Ze statistiky k roku 1969 plyne, že popsal 37 druhů pavouků (11 rodů), 13 druhů sekáčů, 4 druhy šupinušek, dále několik druhů třísnokřídých, mravenců, dvoukřídých a dva nové druhy savců ze střední Evropy. Dále bylo na jeho počest pojmenováno 49 druhů z devíti řádů hmyzu, z řad pavouků, korýšů a čtyř dalších skupin živočichů, což pokračovalo i v pozdějších letech; jako příklad uveďme pavouky *Theonina kratochvili* Miller et Weiss, 1979 a *Aulonia kratochvili* Dunin, Buchar & Absolon, 1986. Na počest J. Kratochvíla bylo pojmenováno pět rodů.

Nakonec několik slov k významu akademika Kratochvíla pro českou araneologii. V prvním svazku P. Bonneta *Bibliographia Araneorum* jsou zobrazeni všichni významní araneologové od časů Linnéových až po rok 1939. Mezi 102 fotografiemi je zařazen i Josef Kratochvíl. Publikační činnost zahájil ještě za vysokoškolského studia v roce 1931.

Do roku 1939 opublikoval 30 araneologických prací, z toho na počátku dvě společně s K. Absolonem a na konci období deset prací s F. Millerem. Miller, ač o sedm let starší, začal publikovat až v roce 1934. Kratochvíl měl veliký vliv na jeho přechod od faunistiky k taxonomii. Projevilo se to již v roce 1938, zejména při popisu nového rodu pavouků *Kratochviliella* a záhy i ve vzorné monografii (MILLER & KRATOCHVÍL 1840) věnované rodu *Porrhomma*. A posléze, že přiměl Millera k velice rozsáhlému studiu pozoruhodné moravské lokality u Mohelna. Sám se věnoval především jeskynní fauně Balkánského poloostrova, kromě pavouků tam studoval i sekáče. Zvláště významným počinem byl objev a popis druhu *Pseudanapis relictus* z tehdy v Evropě neznámé čeledi Anapidae. Dvě pozoruhodné práce o pavoucích dalmatských jeskyních (každá čítá na šedesát stran!) uveřejnil dokonce až na sklonku života: *Cavernicole Dysderae* (1970) a *Araignéees cavernicoles des iles dalmates* (1978). Kromě problematiky jeskynní fauny přispěl též k pochopení šíření největšího středoevropského pavouka *Lycosa singoriensis* od Železných vrat v roce 1850 až po střední Moravu 1950 a spolu s Millerem poukázal na život čtyř našich druhů myrmekofilních pavouků. Jako předseda Čs. zoologické společnosti i jako ředitel Ústavu pro výzkum obratlovců zásadně podpořil iniciativu vědeckého tajemníka zoologické společnosti J. Buchara při vydání účelové mapy ČSSR s vkreslenou sítí pro mapování organismů. Mapa velice usnadnila mapování výskytu jednotlivých druhů pavouků pro náš připravovaný Katalog.

Široký záběr v problematice řady oborů zoologie, myšlenkové bohatství vyjádřené v publikacích, neustálá iniciativa ve prospěch zoologického výzkumu a jeho využití v praxi, to jsou přednosti, které zdobí osobnost Josefa Kratochvíla i po stu letech.

Jan Buchar

Bibliografie

Pavouci

- BAUM J. 1938: Jedovatí pavouci a pavoučí jed [Venomous spiders and the venom of spiders]. *Folia medici* 4 (3): 74–77 (in Czech).
- BUCHAR J. 1997: K jedovatosti západníka mohutného. On a venomous spider *Cheiracanthium punctorium*. *Živa* 45: 36 (in Czech, English summary).
- BUCHAR J. 2009: Distribution patterns of wolf spiders (Araneae: Lycosidae) along a transect from Greece to the Czech Republic. *Contrib. Nat. Hist.* 12: 315–340.
- DOLANSKÝ J. 2009: Poznámky k morfologii, fenologii a stanovištním nárokům západníka *Cheiracanthium virescens* (Sundevall, 1833) a *Cheiracanthium campestre* Lohmander, 1944 (Araneae, Miturgidae). Contribution to the knowledge of the morphology, phenology and environmental factors of the yellow sac spiders *Cheiracanthium virescens* (Sundevall, 1833) and *Cheiracanthium campestre* Lohmander, 1944 (Araneae, Miturgidae). *Vě. sb. přír. – Práce a studie* 16: 137–141, 189 (in Czech, English summary).

- DOLANSKÝ J., ŘEZÁČ M. & KŮRKA A. 2009: *Mermessus trilobatus* (Emerton, 1882) (Araneae, Linyphiidae) – nový druh pavučeny v České republice. *Mermessus trilobatus* (Emerton, 1882) (Araneae, Linyphiidae) – a new spider species in the Czech Republic. *Vč. sb. přír. – Práce a studie* **16**: 143–144 (in Czech, English summary).
- DOLEJŠ P., 2008: *Srovnání životních projevů dvou druhů pavouků Tricca lutetiana a Arctosa lamperti* (Araneae: Lycosidae). MSc. thesis, Charles University, Praha, 109 pp.
- HAJER J., MALÝ J., HRUBÁ L. & ŘEHÁKOVÁ D. 2009: Egg sac silk of *Theridiosoma gemmosum* (Araneae: Theridiosomatidae). *Journal of Morphology* **270**: 1269–1283.
- HOLEC M. & POKORNÝ R. 2009: Výsledky průzkumu fauny pavouků a teplotních měření v jeskyních na vrchu Bořeň u Bíliny. Result of arachnological survey and temperature measurement of caves from Bořeň hill near Bílina town. *Studia oecologica* **3** (1): 50–57 (in Czech, English summary).
- KORENKO S., ŠMERDA J. & PEKÁR S. 2009: Life-history traits of the parthenogenetic oonopid spider, *Triaeris stenaspis* (Araneae: Oonopidae). *Eur. J. Entomol.* **106**: 217–223.
- MARTISOVÁ M., BILDE T. & PEKÁR S. 2009: Sex-specific kleptoparasitic foraging in ant-eating spiders. *Animal Behaviour* **78**: 1115–1118.
- MICHALKOVÁ V. & PEKÁR S. 2009. How glyphosate altered the behaviour of agrobiont spiders (Araneae: Lycosidae) and beetles (Coleoptera: Carabidae). *Biological Control* **51**: 444–449.
- PEKÁR S. 2009: Capture efficiency of an ant-eating spider, *Zodariellum asiaticum* (Araneae: Zodariidae), from Kazakhstan. *J. Arachnol.* **37**: 388–381.
- PEKÁR S. & LUBIN Y. 2009: Prey and predatory behaviour of two zodariid spiders (Araneae, Zodariidae). *J. Arachnol.* **37**: 118–121.
- PEKÁR S. & TOFT S. 2009. Can ant-eating *Zodarion* spiders (Araneae: Zodariidae) develop on a diet optimal for polyphagous predators? *Physiological Entomology* **34**: 195–201.
- ŘEZÁČ M. 2009: Objev stepníka moravského, nového živočicha popsáného z našeho území. Discovery of the Moravian Ladybird Spider. *Živa* **57**: 223–225 (in Czech, English summary).
- RŮŽIČKA V. 2009: The European species of the *microphthalmum*-group in the genus *Porrhomma* (Araneae: Linyphiidae). *Contrib. Nat. Hist.* **12**: 1081–1094.
- SEKERA H. 1934: Nálezy pavouka ruské tarantule v Přerově. *Příroda* **27**: 30.
- ŠILHAVÝ V. 1934: Pavouci chytající včely [Spiders that capture bees]. *Včela moravská* **68**: 450–451 (in Czech).

Štírci

- ŠTÁHLAVSKÝ F., KRÁL J., HARVEY M. S., HADDAD C. R. 2006: A karyotype study on the pseudoscorpion families Geogarypidae, Garypinidae and Olpiidae (Arachnida: Pseudoscorpiones). *Eur. J. Entomol.* **103**: 277–289.

Štíři

- FET V., SOLEGLAD M. E. & KOVAŘÍK F. 2009. Etudes on Iurids, II. Revision of genus *Calchas* Birula, 1899, with description of two new species (Scorpiones: Iuridae). *Euscorpius* **82**: 1–72.
- KOVAŘÍK F. & AHMED Z. 2009. Three new species of the genus *Scorpiops* Peters, 1861 (Scorpiones: Euscorpiidae: Scorpiopinae) from Pakistan. *Euscorpius* **88**: 1–11.
- PIRALI-KHEIRABADI K., NAVIDPOUR S., FET V., KOVAŘÍK F. & SOLEGLAD M. E. 2009: Scorpions of Iran (Arachnida, Scorpiones). Part V. Chahar Mahal & Bakhtiari Province. *Euscorpius* **78**: 1–23.
- SOLEGLAD M. E., KOVAŘÍK F. & FET V. 2009: Etudes on Iurids, I. The orthobothriotaxic pattern of Iuridae, with observations on neobothriotaxy in genus *Iurus* (Scorpiones: Iuroidea). *Euscorpius* **79**: 1–21.

Schizomida

- KORENKO S., HARVEY M. & PEKÁR S. 2009. *Stenochrus portoricensis* new to the Czech Republic (Schizomida, Hubbardiidae). *Arachnol. Mitt.* **38**: 1–3.

Semináře

104. arachnologický seminář (Pardubice, 24.10.2009): ● J. Dolanský: Příliš dlouhý – to může být problém ● J. Buchar: Sto let od narození významného českého zoologa Josefa Kratochvíla ● E. Líznarová, O. Machač & L. Sentenská: Křížák *Leviellus thorelli* v České republice ● V. Růžička: Půdní pavouci ● J. Hajer: Pozvánka na International conference of Invertebrate Reproduction and Development in the Age of Genetic Modifications 16.–20. srpna 2010 v Praze ● P. Dolejš: Poohlédnutí za etologií (nejen) slíďáků, aneb co se do výsledků nevešlo ● J. Erhart: Co se děje v zámočku aneb život a smrt zápřednice mokřadní *Cheiracanthium erraticum* ● V. Hula & J. Niedobová: Pavouci přezimující v ulitách suchozemských plžů na jižní Moravě ● R. Macek & V. Růžička: Larinodologie ● J. Dolanský: Ohlédnutí za 25. Evropským arachnologickým kongresem v Řecku a arachnologickou expedicí do Španělska 2009.

Pavouk. Zpravodaj České arachnologické společnosti. Číslo 28.

Vydává: Česká arachnologická společnost.

Odpovědný redaktor: RNDr. Vlastimil Růžička, CSc.

Adresa redakce: Entomologický ústav BC AV ČR, Branišovská 31, 370 05 Č. Budějovice.

Zpracováno editorem WordPerfect, vtištěno písmem Times New Roman.

Titulní strana: Babí léto, orig. A. Kašpar (KÁLAL 1927; BUCHAR 2005).

Vychází nepravidelně. Toto číslo vychází v prosinci 2009.